

Kvartals- rapport

2. kvartal 2025

Tema:
Rekruttering og kompetanse

Innhold

1 Innledning	3
2 Konjunktorene	4
3 Kostnadsbildet	8
4 Det internasjonale bildet	11



Foto: Hans Fredrik Asbjørnsen

1. Innledning

Andre kvartal 2025 har vært preget av både økonomisk uro og geopolitiske utfordringer for norsk næringsliv. I mat- og drikkenæringen har bedriftene navigert i et landskap preget av tollendringer, svak kronekurs og høye kostnader. Samtidig har Norges Bank gjennomført et rentekutt, som kan få betydning for investeringsvilje og økonomisk aktivitet fremover. Til tross for usikkerheten, rapporterer mange bedrifter om en stabil markedssituasjon med en svak, men positiv, utvikling sammenlignet med tidligere kvartaler.

Et sentralt tema i denne rapporten er rekruttering og kompetanse. Mangel på kvalifisert arbeidskraft har utviklet seg til å bli en av de største utfordringene for bedriftene i mat- og drikkenæringen. Dette gjelder både tilgang på faglært arbeidskraft og evnen til å tiltrekke seg unge arbeidstakere. I lys av demografiske endringer og et forestående generasjonsskifte i mange bedrifter, blir behovet for rekruttering og kompetanseheving stadig mer aktuelt.

NHO Mat og Drikkes medlemsundersøkelse fra juni 2025 viser at mange bedrifter mangler en tydelig rekrutteringsstrategi, og at samarbeidet med utdanningsinstitusjoner fortsatt er begrenset. Til tross for at fire av ti bedrifter oppgir at de har lærlinger i bedriften, synes mange det er krevende å rekruttere nok arbeidskraft. På den andre siden kommer det fram at bedriftene i stor grad ønsker å utvikle kompetansen internt, dette gir et viktig utgangspunkt for videre arbeid.

Året så langt har vært preget av stor økonomisk usikkerhet, med en forholdsvis høy prisvekst og dermed tilhørende høy rente. Den norske kronen har holdt seg svak mot mange av de store valutaene. Dette får konsekvenser for mange av bedriftene i mat- og drikkenæringen, både gjennom høyere importkostnader, og ikke minst ved at det gjør det vanskeligere å tiltrekke seg utenlandsk arbeidskraft. Dette kan bidra til å gjøre situasjonen enda vanskeligere for bedriftene i en allerede krevende tid.

Petter Haas Brubakk,
Administrerende direktør i NHO Mat og Drikke

DIGITAL VERSJON

[Her kan du lese den digitale versjonen av Kvartalsrapporten](#)

2. Konjunktorene

Etter en innholdsrik start på året har også andre kvartal vært preget av store hendelser. Den internasjonale situasjonen med tollkonflikter og høy geopolitisk spenning har fortsatt, og dette har satt sitt preg på første halvår av 2025. Stor usikkerhet om handelsvilkår og hvordan den pågående tollkrigen vil påvirke tilgangen til internasjonale verdikjeder har bidratt til å skape usikkerhet for mange norske bedrifter, også i mat- og drikkenæringen.

Det har lenge vært en forventning blant husholdningene om at Norges Bank ville sette ned styringsrenten, men kuttet har blant annet blitt utsatt på grunn av høy prisvekst og svak kronekurs. I juni kom kuttet likevel – tidligere enn mange økonomer ventet. Dette påvirker både husholdninger og bedrifter fremover. Vi ser nærmere på konsekvensene i neste kapittel.

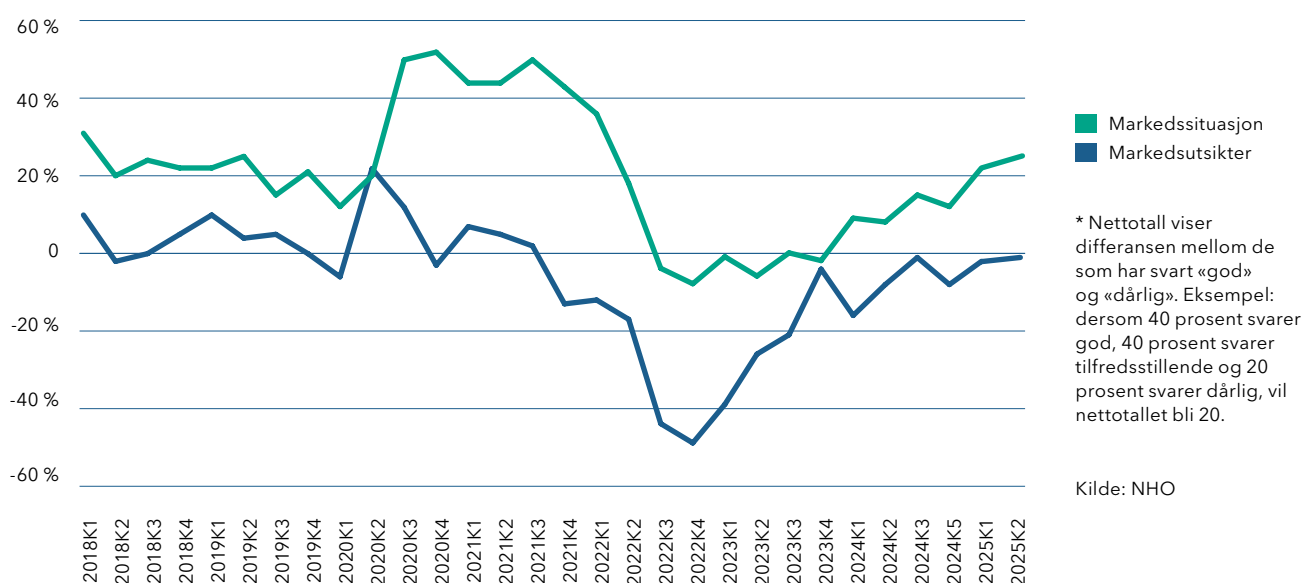
Til tross for den usikre internasjonale situasjonen, ser det ut til at mange av bedriftene i mat- og drikkenæringen opplever nåværende markedssituasjon som forholdsvis god. Figur 1 viser at markedssituasjonen har bedret seg for mange av medlemmene i NHO Mat og Drikke den siste tiden. Store deler av bedringen kom i første kvartal, mens det i andre kvartal er en marginal bedring å spore. Det er nå en overvekt på litt over 20 prosentpoeng som betrakter situasjonen som god.

Det er viktig å presisere at figuren er et øyeblikksbilde av hvordan bedriftene opplever situasjonen. Den er sådan ikke egnet til å si noe om hvordan alle bedrifter i næringen har det, men er ment som en indikator på hvordan mat- og drikkenæringen har det på makronivå. Det er også større nytte i å se på utviklingen over tid, enn å legge enkeltobservasjoner for mye vekt. Ser man på utviklingen de siste to årene har situasjonen bedret seg mye, vel og merke fra et veldig lavt nivå historisk sett. Dette kan henge sammen med at råvarepriser og prisene på andre innsatsfaktorer har blitt noe lavere siden de høyeste toppene man så tidligere.

Selv om bedriftene opplever en bedring i markedssituasjonen, er forskjellene store innad i næringen. Noen klarer seg godt, mens andre står overfor store kostnadsøkninger som er vanskelige å håndtere. Situasjonen varierer både mellom bedrifter og mellom bransjer i mat- og drikkenæringen.

For markedssutsiktene har det de siste kvartalene vært en utflating. Utflatingen kommer etter bedringen man så fra bunnpunktet i slutten av 2022, hvor halvparten (netto) var pessimistiske til framtiden. Slik situasjonen ser ut nå er det et marginalt flertall av bedrifter som tror tiden som kommer blir verre sammenlignet med de som venter bedring. Markedsutsiktene har stabilisert seg noe rundt dette nivået dersom man ser det siste året under ett.

Figur 1: Markedssituasjon og -utsikter medlemsbedrifter NHO Mat og Drikke, nettotall*



Behovet for arbeidskraft har vært et sentralt tema de siste årene. Kombinasjonen av stadig mindre ungdomskull, og en aldrende befolkning har ført til at mange næringer i Norge mangler arbeidskraft. Uten tiltak som får flere i jobb og gjør at folk står lenger i arbeid, kan mangelen på arbeidskraft bli enda mer krevende fremover.

Det er også slik at mange bedrifter i mat- og drikkenæringen opplever problemer med å skaffe nok arbeidskraft, og særlig med rett type kompetanse. NHO Mat og Drikke gjennomførte en medlemsundersøkelse i juni 2025 for å kunne se litt nærmere på noe av denne tematikken. Her ble flere medlemsbedrifter stilt spørsmål knyttet til rekruttering og kompetanse. I tillegg til dette finnes det en oversikt i [NHOs kompetansebarometer](#), som blir utgitt hvert år. Her kommer det fram noe om hvilken kompetanse bedriftene mangler, samt hva Norge trenger i framtiden.

Ifølge kompetansebarometeret 2024 har seks av ti NHO-bedrifter et udekket kompetansebehov. Det er særlig stor mangel på faglærte og fagskoleutdannede. Tallene viser at flest bedrifter har et udekket behov for kompetanse innen ingeniør-, tekniske fag og håndverksfag. Disse funnene stemmer overens med svarene fra medlemsbedrifter i NHO Mat og Drikke.

I medlemsundersøkelsen for juni 2025 ble det stilt fire spørsmål knyttet til tematikken. Resultatene er illustrert nedenfor. Her kommer det fram at kun en av fire bedrifter som har svart på undersøkelsen har en utarbeidet rekrutteringsstrategi. Over halvparten av bedriftene svarer nei på dette spørsmålet. Her er det et tydelig skille mellom små og mellomstore bedrifter og de som er store (50 eller flere ansatte). Det er en større andel bedrifter som har en slik strategi blant de store bedriftene. Uavhengig av dette er det naturlig å tenke at en mer strategisk tilnærming, og en tett og god kontakt med lokale skoler, kan bidra til at bedrifter i alle størrelser enklere finner nødvendig arbeidskraft.

Siden vi lever lengre og en stadig større andel av arbeidsstyrken er over 50 år, er det interessant å se hvordan bedriftene svarer på spørsmål om dette. I undersøkelsen har bedriftene svart på om de står foran et «generasjonsskifte» de nærmeste årene. Her kommer det fram at nesten 60 prosent svarer ja. 14 prosent svarer innen tre år, 23 prosent innen fem år, mens 21 prosent svarer innen ti år. Omtrent fire av ti bedrifter svarer nei. Disse tallene bygger opp under problematikken som diskuteres; nettopp det at man står i fare for å miste store deler av arbeidsstyrken samtidig. Dette understreker behovet for å rekruttere nye arbeidstakere og legge til rette for at flere kan delta i arbeidslivet.

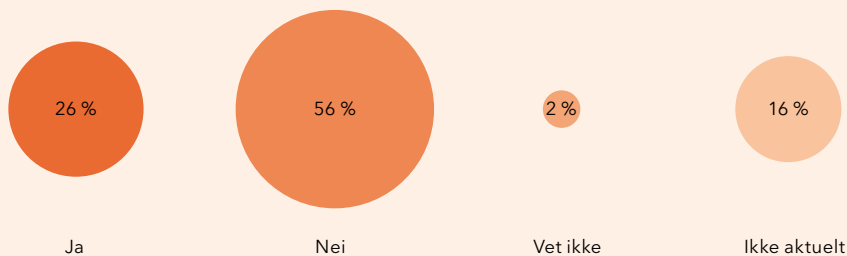
Bedriftene har også svart på spørsmål om de har et samarbeid med skole eller utdanningsinstitusjon om utplassering av elev/student eller traineeordning. Her ses det bort fra ordinære lærlingeplasser. Resultatene viser at en tredjedel svarer ja, fortrinnsvis de største bedriftene, mens omtrent seks av ti svarer nei. Dette betyr at en del bedrifter har tatt grep for å forsøke å tiltrekke seg nye arbeidstakere gjennom å tilby utplassering. Dette kan bidra til å gi de unge erfaring og innsikt i hva det vil si å jobbe i mat- og drikkenæringen.

Ser man på hvor mange som svarer at de har lærlinger i sin bedrift i dag, er andelene ganske lik. 38 prosent svarer ja, mens 54 prosent sier nei. Også her er det størst andel som svarer ja blant de store bedriftene. Over halvparten av bedriftene med flere enn 50 ansatte har lærlinger i dag. Disse tallene viser at en vesentlig andel av bedriftene har lærlinger, noe som kan være positivt for muligheten til å sikre rekruttering for bedriftene.

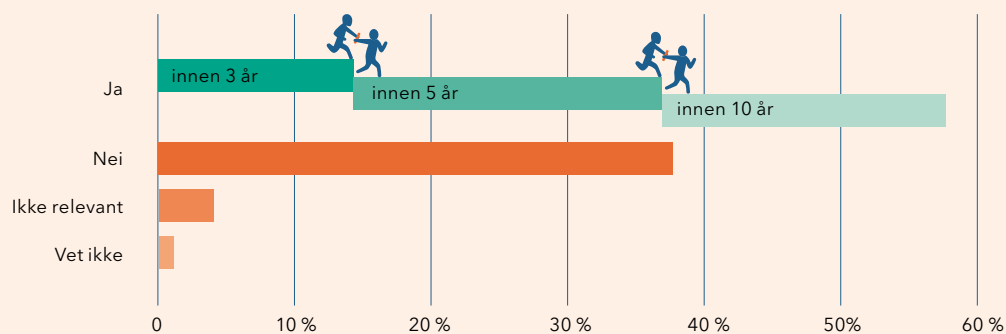
Får man ikke tak i relevant kompetanse kan man utvikle den selv. I NHOs Kompetansebarometer svarer 90 prosent av bedriftene at de i stor eller noen grad ønsker å heve kompetansen til dagens ansatte for å dekke sitt kompetansebehov. Slik kan bedriften både øke antall fagarbeidere, og legge til rette for å beholde de eldre ansatte lenger.

Medlemsundersøkelse juni 2025 NHO Mat og Drikke

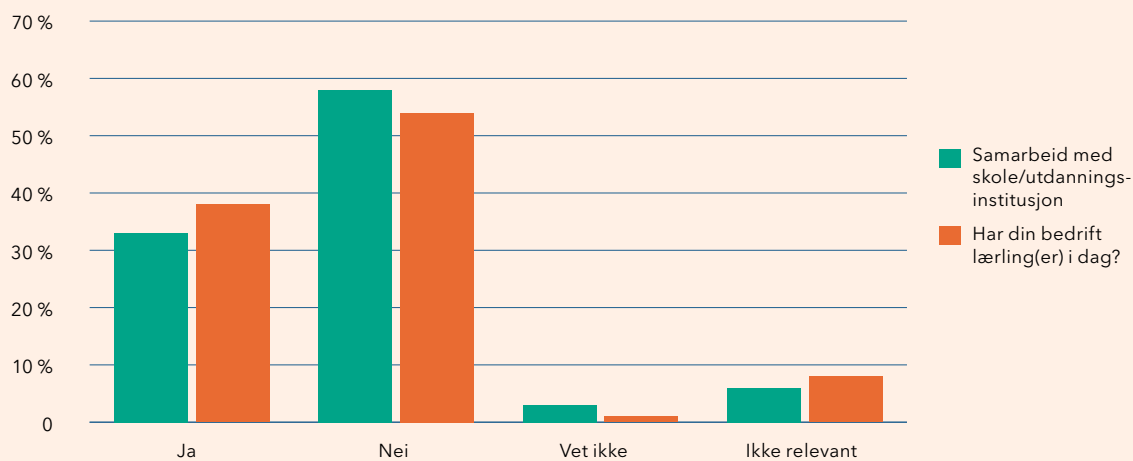
Har din bedrift utarbeidet en rekrutteringsstrategi?



Står din bedrift foran et «generasjonsskifte», forstått som at en større gruppe medarbeidere har mulighet for pensjonsavgang i de nærmeste årene?



Har din bedrift et samarbeid med skole eller utdanningsinstitusjon?
Har din bedrift lærling(er) i dag?



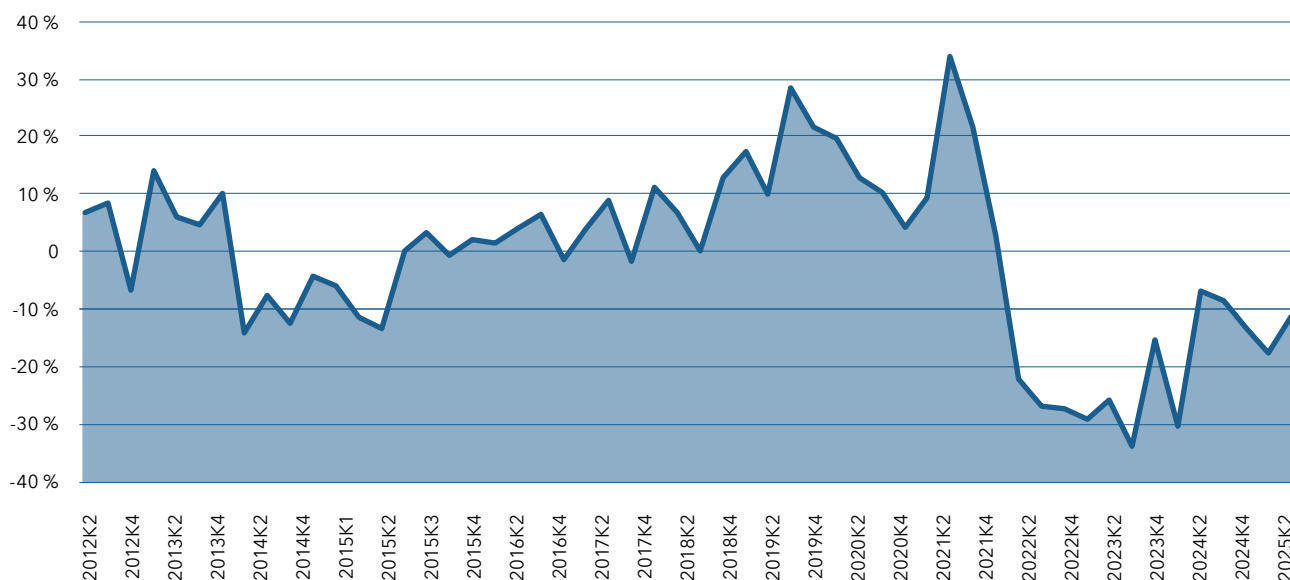
Gjennom næringslivets økonomibarometer (NØB), som er en kvartalsvis undersøkelse fra NHO, blir bedriftene også stilt spørsmål knyttet til sysselsetting og arbeidskraft; blant annet hvordan bedriftene vurderer utsiktene for de neste seks månedene med tanke på antall ansatte. Her viser figur 2 nedenfor at situasjonen har forverret seg forholdsvis mye de siste tre årene.

Under pandemien var det en forventning om økning i antall ansatte for bedriftene i mat- og drikkenæringen. Da samfunnet stengte ned og mange bedrifter i andre næringer permitterte sine ansatte, ble det lettere å rekruttere arbeidskraft til mat- og drikkenæringen. Etter gjenåpningen har konkurransen om arbeidskraften igjen økt. Figuren viser dette tydelig ved at bedriftene forventer en nedgang i antall ansatte framover. Dette kan også tolkes som at det er høy konkurranse om den samme arbeidskraften, og at mange bedrifter i mat- og drikkenæringen har problemer med å skaffe nok arbeidskraft.

Bedriftene opplever også i økende grad mangel på kvalifisert arbeidskraft. Figur 3 viser at andelen som ser dette som en stor utfordring, har økt betydelig: fra rundt 16-17 prosent for ti år siden til nesten 40 prosent i dag. Dette illustrerer hvor krevende det er å finne relevant arbeidskraft til dagens behov.

Det kan være flere årsaker til at bedriftene ser for seg færre ansatte fremover (ref. figur 2), for eksempel at de planlegger å nedbemanne eller at de reduserer antall ansatte ved naturlig avgang. Det er likevel god grunn til å tro at mangelen på kvalifisert arbeidskraft kan være hovedårsaken til at utsiktene for sysselsetting er nedadgående. Dette underbygges av andre tall fra NØB som viser at under én av ti bedrifter planlegger å gjennomføre oppsigelser de neste tre månedene.

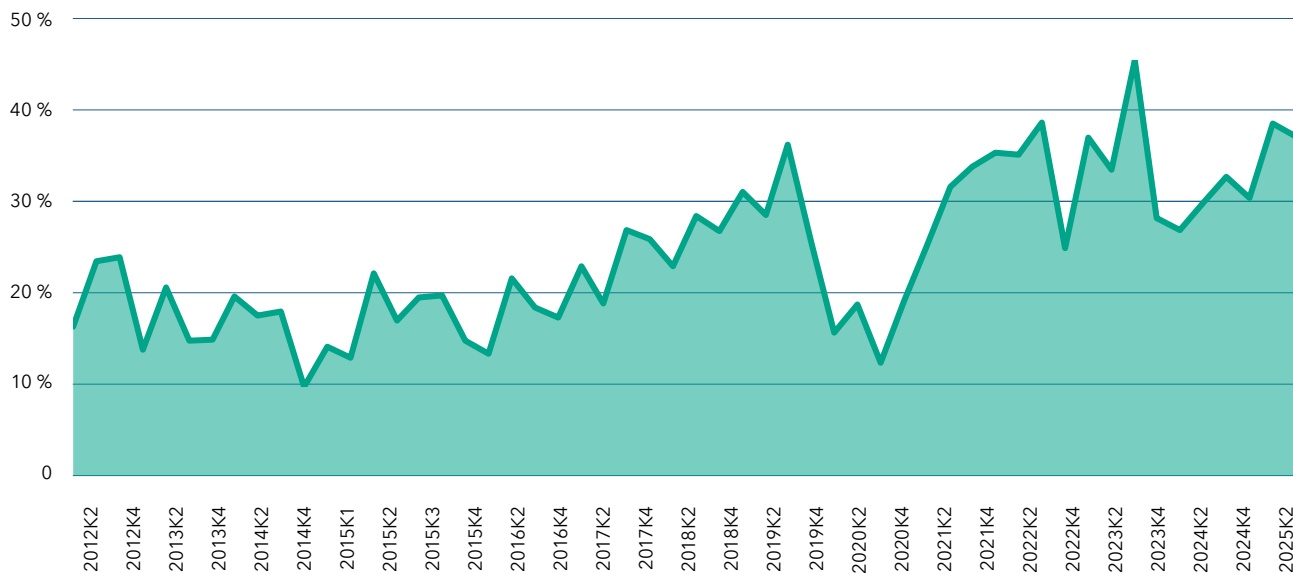
Figur 2: Utsikter sysselsetting, netttotal*



* Sett bort fra normale sesongvariasjoner, hvordan vurderes utsiktene for de neste 6 månedene når det gjelder antall ansatte?

Kilde: NHO

Figur 3: Manglende tilgang på kvalifisert arbeidskraft
Andel som oppgir dette som en stor utfordring



* Spørsmål stilt: «I hvilken grad er manglende tilgang på kvalifisert arbeidskraft til hinder for ekspansjon/nye investeringer i din bedrift?»

Kilde: NHO

3. Kostnadsbildet

Bedriftene i mat- og drikkenæringen har opplevd store kostnadsøkninger de siste årene. Alt fra råvarer og arbeidskraft til energi og transport har blitt dyrere. Dette har påvirket mange produsenter av mat og drikke. Særlig strømprisene har fått stor betydning for kostnadsnivået til bedriftene. I tillegg til store svingninger i prisnivået på strøm, har det vært store regionale prisforskjeller. Disse prisforskjellene mellom de ulike strømsone har ført til en konkurransevridning som er vanskelig å håndtere for mange produsenter. Den generelle prisveksten i økonomien har også vært høy, noe som har fått stor betydning for både bedrifter og husholdninger.

Etter flere renteøkninger i tiden etter pandemien, og en lang periode hvor styringsrenten lå på 4,5 prosent, kom det første rentekuttet fra Norges Bank den 18. juni. Styringsrenten ble satt ned til 4,25 prosent (figur 4). I forbindelse med rentekuttet uttalte sentralbanksjef Ida Wolden Bache følgende:

«Prisveksten har avtatt siden rentemøtet i mars, og det er utsikter til at prisveksten det nærmeste året vil bli lavere enn vi tidligere så for oss. Ved å begynne en forsiktig normalisering av styringsrenten nå legger vi til rette for at prisveksten kommer tilbake til inflasjonsmålet uten at vi bremser økonomien mer enn nødvendig.»

Renten har som kjent blitt holdt på et høyt nivå for å få ned den høye prisveksten. Dette har påvirket kostnadene til både bedrifter og husholdninger gjennom spesielt høyere rentekostnader på lån. Som sentralbanken skriver er det ikke ønskelig å bremse økonomien mer enn nødvendig, noe som kan skje dersom renten holdes høy for lenge.

Siden rentekuttet har prisveksten steget noe. Dette kan isolert sett tyde på at et nytt rentekutt ikke kommer med det første. I rentebeslutningen i august valgte sentralbanken å holde renten uendret på 4,25 prosent som følge av at prisveksten fortsatt var over målet på 2,0 prosent. Norges

Banks vurdering var dermed at det fortsatt er behov for en innstrammende pengepolitikk.

I NHOs medlemsundersøkelse for april ble det undersøkt hvilke renteforventninger bedriftene hadde for året, samt hvilke konsekvenser en høy rente har for omsetning, driftsresultat og investeringer.

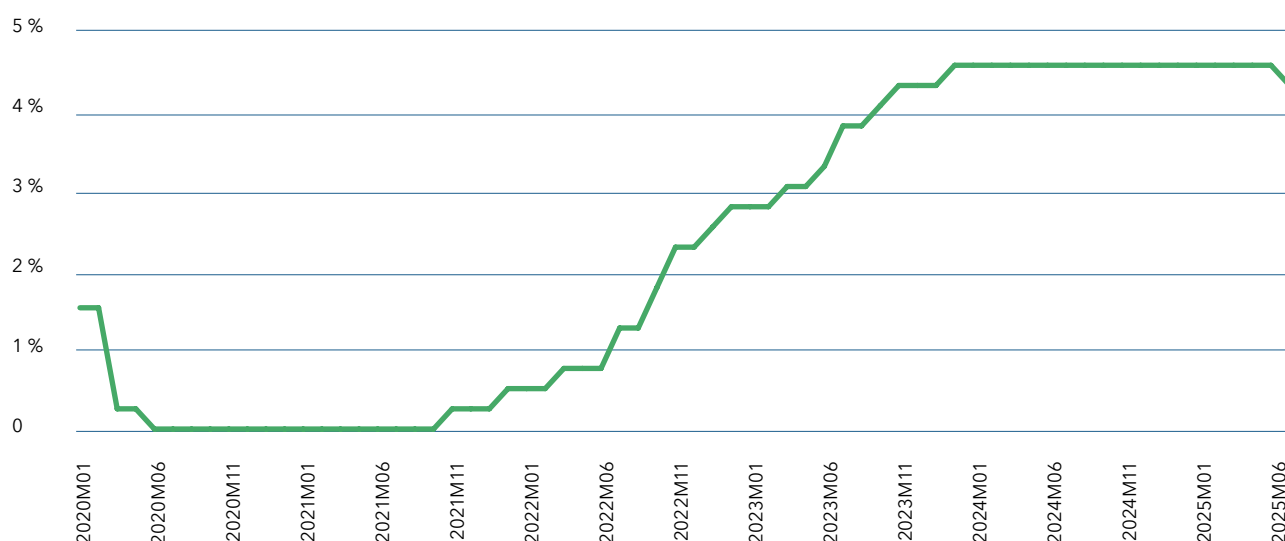
Resultatene viste at medianbedriften kun ventet ett rentekutt i 2025. Oppsummert viser tallene fra medlemsundersøkelsen at de som tror på lavere rente også venter en bedring i bedriftens økonomiske situasjon. De venter altså en økning i omsetning, driftsresultat og investeringer dersom renten er lavere enn 4,5 prosent ved årsslutt. For de som venter uendret rente eller en høyere rente ved årsslutt, er situasjonen motsatt; de venter en nedgang i omsetning, driftsresultat og investeringer.

Dette er ikke overraskende resultater, men fortsatt interessant fordi det sier noe om hvordan bedriftene påvirkes av rentenivået og i hvilken grad det kan påvirke deres økonomiske situasjon. Ser man på hvordan medlemsbedrifter fra NHO Mat og Drikke har svart i forhold til bedrifter i andre næringer kommer det fram at mat- og drikkenæringen ikke nødvendigvis er den mest rentesensitive næringen.

I figur 5 og 6 nedenfor illustreres det hvor rentesensitive bedriftene er. Søylen viser andelen bedrifter som oppgir at de rammes negativt av høye/økte renter minus andelen som rammes positivt. Tolkningen av figurene blir dermed som følger: Desto større søylen er, eller jo lengre ned i diagrammet man befinner seg, desto større andel av bedriftene i næringen oppgir at de rammes negativt av høye renter. Resultatene viser at det er en overvekt av bedrifter som påvirkes negativt av høye renter, for de aller fleste næringer. Det er kun i Finans Norge at flertallet rammes positivt. Dette kommer av at mange av bankene er medlem i Finans Norge, og de tjener penger når renten er høy. I motsatt ende av skalaen finner man byggenæringen som rammes hardest av høye renter.

For de medlemsbedriftene i NHO Mat og Drikke som har besvart undersøkelsen, viser tallene at det er flere som rammes negativt av høye/økte renter, sammenlignet med de som oppgir at dette er positivt. Dette er ikke overraskende resultater. Det er liten grunn til å tro at det er mange bedrifter i mat- og drikkenæringen som tjener på et høyt rentenivå. Stort sett bidrar en høy rente til å øke kostnadene for bedriften, gjennom for eksempel økte lånekostnader. Når tallene viser at det er rundt 20 prosentpoeng flere bedrifter som rammes negativt sammenlignet med de som anser dette som positivt, taler dette for at en rentenedgang isolert sett kan være med på å gjøre situasjonen noe bedre for bedriftene. Dette viser også at det høye rentenivået vi har sett de siste årene, har vært en bidragsfaktor til det økte kostnadsnivået for bedriftene.

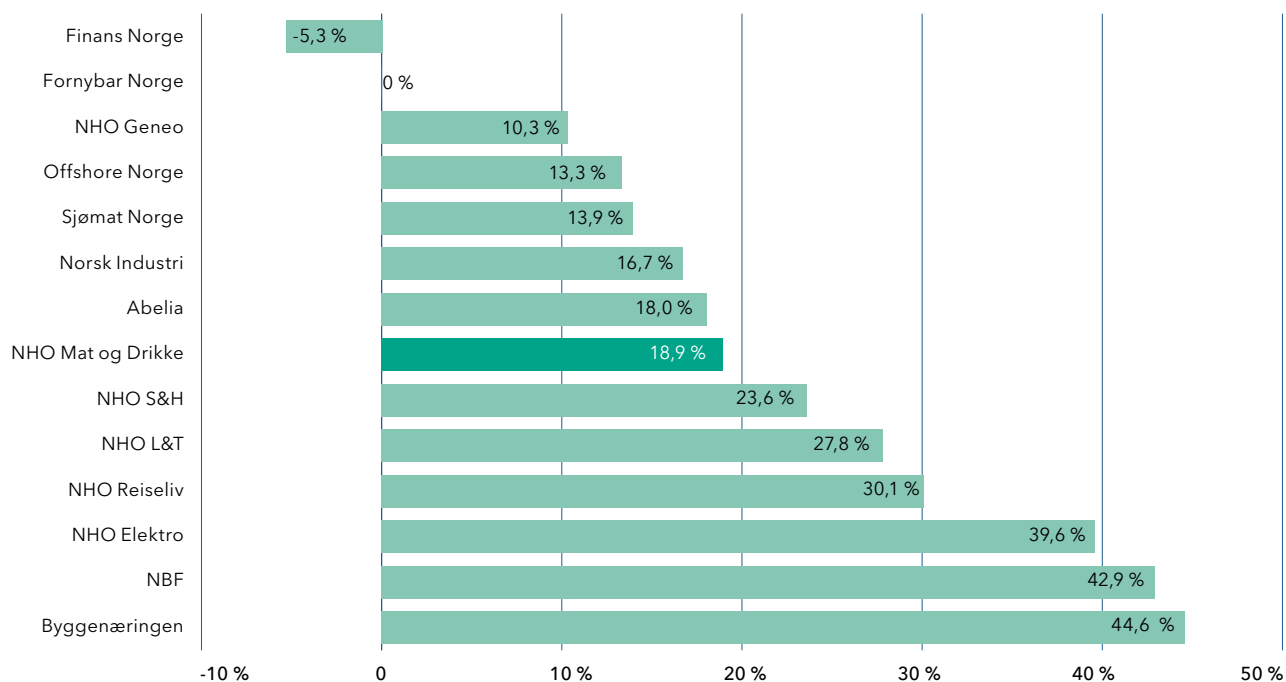
Figur 4: Styringsrente



Kilde: Norges Bank

Figur 5: Rentesensitivitet: Omsetning

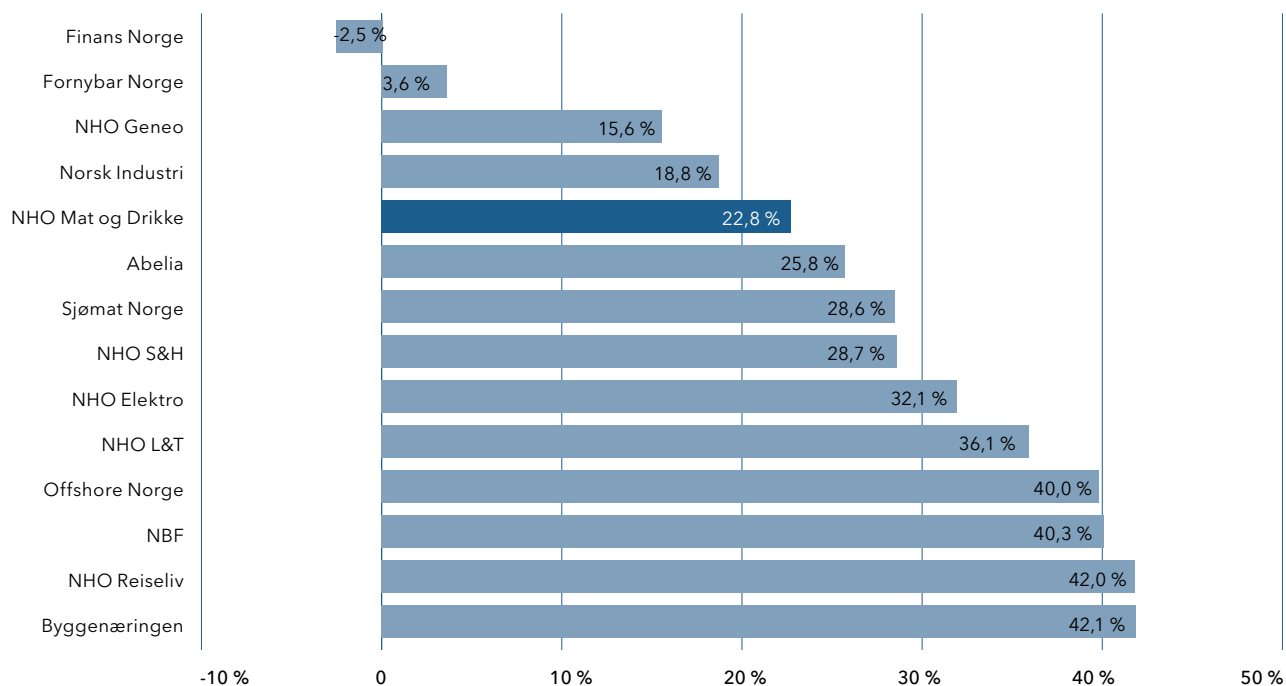
Andel som rammes negativt - andel positiv



Kilde: NHO

Figur 6: Rentesensitivitet: Driftsresultat

Andel som rammes negativt - andel positiv



Kilde: NHO

4. Det internasjonale bildet

Også årets andre kvartal har vært innholdsrikt når det kommer til den internasjonale situasjonen med tollkrig og geopolitisk usikkerhet. Nye tollsatser har trådt i kraft og det har vært forhandlet handelsavtaler mellom USA og flere nasjoner. Først innførte USA nye tollsatser i april, hvor det var en flat toll på ti prosent for alle handelspartnere samt en tilleggstoll basert på spesifikke vurderinger for enkelte land. Her fikk Norge en samlet toll på 15 prosent, mens EU fikk 20 prosent.

I ettertid har det kommet nye avtaler, og i skrivende stund har USA og EU inngått en avtale som innebærer at varer fra EU ilegges en toll på 15 prosent, med virkning fra 1. august. For Norges del har det blitt innført en tollsats på 15 prosent som kommer på toppen av de ordinære tollsatsene. Dette medfører at Norge nå har en tollsats på 18,4 prosent i gjennomsnitt. Økte tollsatser virker hemmende for handel, og påvirker særlig bedrifter som eksporterer varer til USA. Dette treffer også noen bedrifter i mat- og drikkenæringen, til tross for at mesteparten av norsk matproduksjon selges i det norske markedet.

Som følge av internasjonal og geopolitisk usikkerhet har den norske kronekursen holdt seg forholdsvis svak mot andre store valutaer. Ser man på den importveide kursindeksen, som måler den norske kronen mot 44 av Norges viktigste handelspartnere, er kronen fortsatt svak (figur 7). Den norske kronen styrket seg noe mot amerikanske dollar i starten på året, men har hatt en flat utvikling den siste tiden. Når det kommer til kursen mot euro, er kronen fortsatt svak og på omtrent samme nivå som når året startet.

En svak norsk kronekurs bidrar til å øke importkostnadene for bedrifter i mat- og drikkenæringen. Når dette kommer på toppen av høye råvarekostnader, bidrar en svak kronekurs til å gjøre situasjonen vanskelig for bedriftene. En svak norsk krone gjør det også mindre attraktivt å arbeide i Norge for utenlandske arbeidere. Dette kan få betydning for tilgjengeligheten på sesongarbeidere som bedriftene i mat- og drikkenæringen har benyttet seg av tidligere. Dersom færre velger å komme til Norge for å arbeide vil dette kunne forsterke utfordringene knyttet til mangelen på arbeidskraft.

Når det kommer til grensehandel viser tallene fra SSB at det igjen er en økning å spore. I årets andre kvartal handlet nordmenn for over 2,9 milliarder kroner, noe som tilsvarer en økning på hele 7,9 prosent fra tilsvarende kvartal i fjor (figur 8). Nordmenn reiste på 1,4 millioner dagsturer til utlandet, noe som medfører at det gjennomsnittlige handlebeløpet endte på rett over 2 000 kr per tur.

Det er fortsatt slik at mat- og dagligvarer utgjør den desidert største andelen av varekurven. Denne kategorien sto for nesten halvparten av all grensehandel med 1,3 milliarder kroner. Alkohol og tobakk er også svært populære varer å grensehandle. I andre kvartal ble det eksempelvis handlet øl og sider for 182 millioner kroner, og snus for 194 millioner kroner. Til sammen tilsvarer alt av alkohol og tobakk 23 prosent av handlekurven, altså 676 millioner kroner.

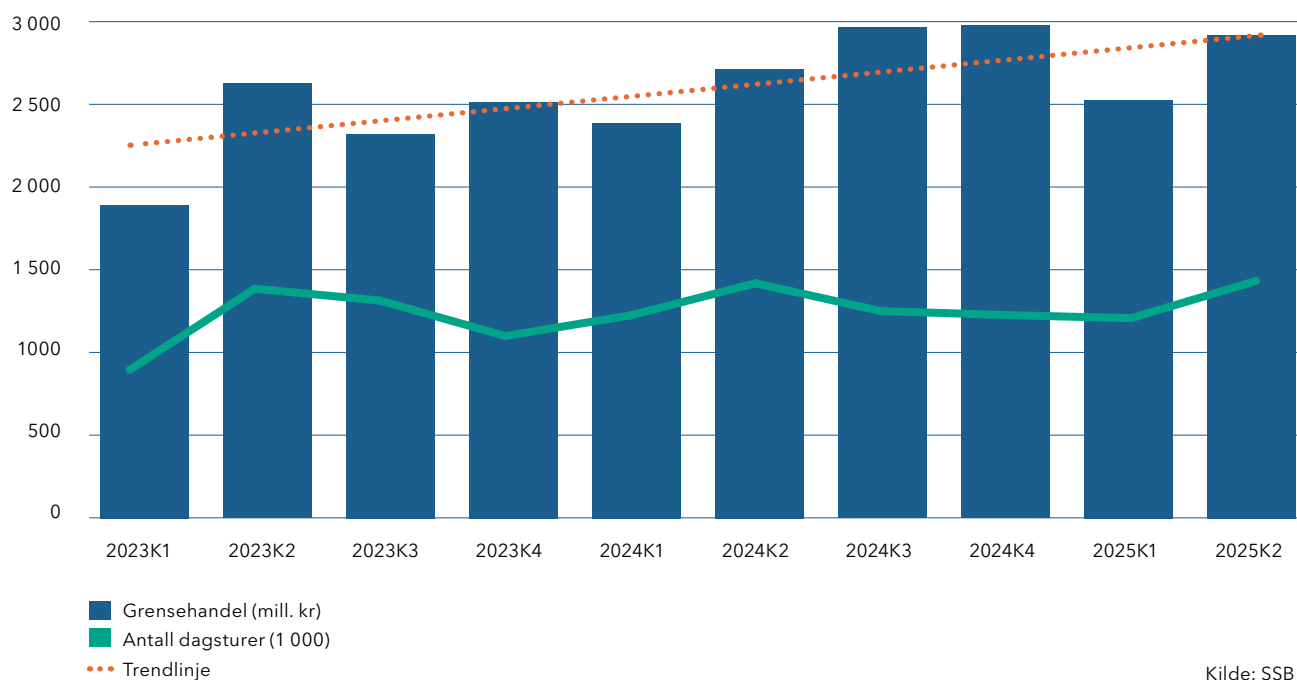
Figur 7: Importveid kursindeks (I44)*



*Importveid kursindeks (I44) måler den norske kronen mot 44 av Norges viktigste handelspartnere. En stigende kurve viser en svakere krone.

Kilde: Norges Bank

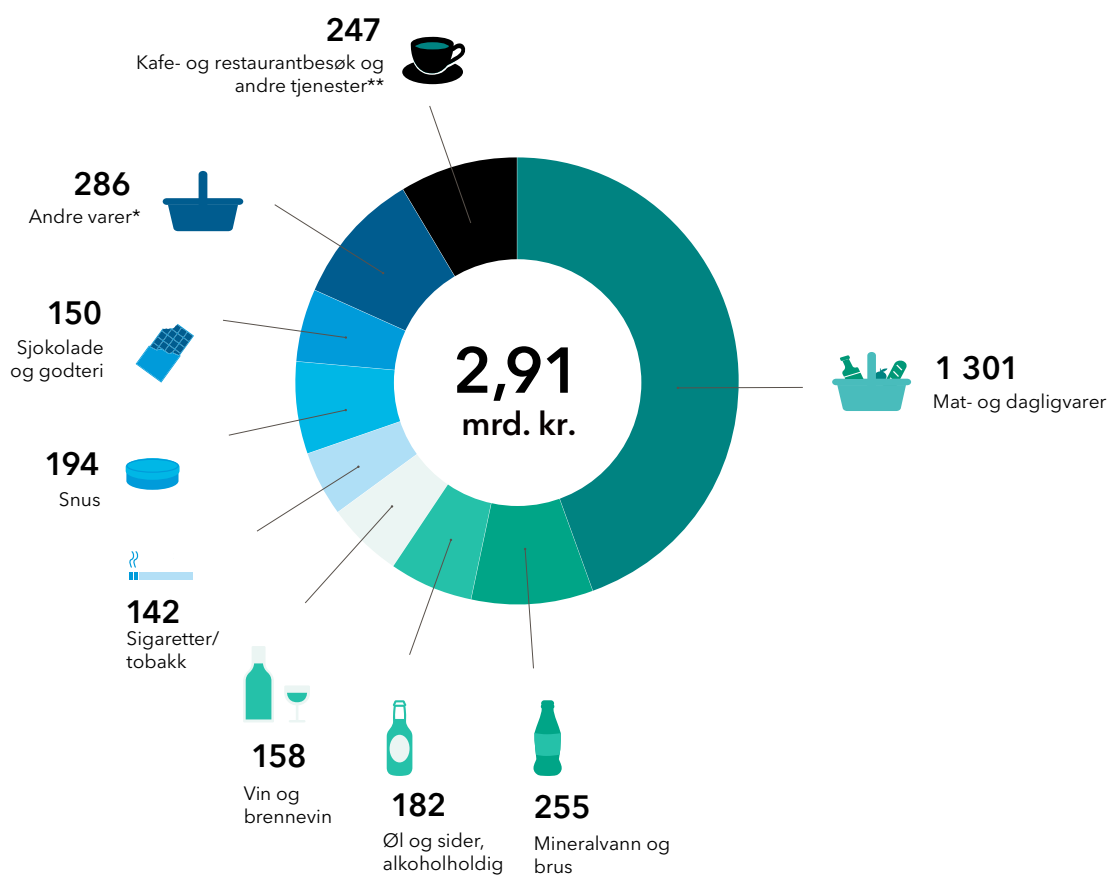
Figur 8: Grensehandel per kvartal. Handlebeløp i mill. kr*



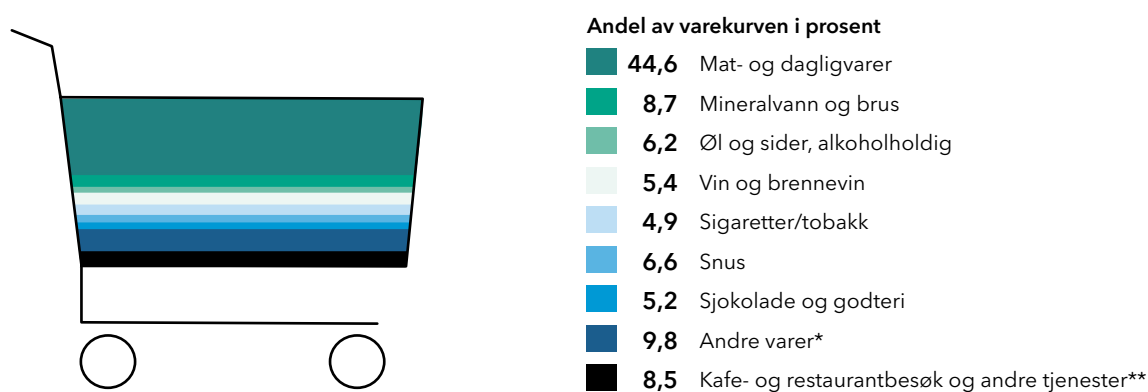
Kilde: SSB

*Som følge av at SSB har endret metode for innhenting av statistikk, presenteres kun tallene fra og med 2023. Den nye metoden skal gi mer detaljert og nøyaktig statistikk.

Figur 9 a: Grensehandel fordelt på varekategorier, 2. kvartal 2025. Handlebeløp i mill. kr.



Figur 9 b: Grensehandel fordelt på varekategorier 2. kvartal 2025



* Andre varer omfatter klær og sko, kosmetikk, hygiene- og apotekvarer, drivstoff og ikke spesifiserte varer.

** Kafe- og restaurantbesøk og andre tjenester: Med andre tjenester menes ulike servicetilbud som for eksempel en frisørtid, en tannlege, reparasjon eller service på bil.

Kilde: SSB

